

ACADEMIA HISPANOAMERICANA DE DOCTORES

DISCURSO DE INGRESO PRONUNCIADO POR EL

ILMO. DR. D. ANDREU GRAU ARAU

EN EL ACTO DE INGRESO COMO ACADÉMICO DE NÚMERO

EN VIC (BARCELONA), EL DÍA 5 DE JUNIO DE 2026

Només calia observar la primera part de les copulatives amb què definia Joan Escot Eriúgena, en el segle IX, les quatre espècies de la Physis: natura non creata (la primera i la quarta) i natura creata (la segona i la tercera), que es correspon, en gran mesura, amb la divisió que Francisco Suárez va fer, en les seves *Disputationes metaphisicae* de 1597, entre ens infinit i ens finit, per a considerar aquells conceptes amb què podem delimitar i comprendre la realitat.

Francesco Morandini, professor de la Pontificia Universitas Gregoriana Romae, va publicar, en llatí, el 1966, la seva *Logica, ad usum auditorum*. Com és habitual en els tractats tomistes de lògica, aquest eminent jesuïta, després d'exposar la suposició dels termes, va dedicar quatre articles als universals, als predicables, als predicaments, als antepredicaments i als postpredicaments. La lectura d'aquesta obra em va dur a revisar la inventio, primera part de la lògica de Petrus Ramus, humanista del segle XVI, i a plantejar al meu mestre Francesc Fortuny la possibilitat de fer una tesi doctoral sobre les influències que la seva lògica havia pogut rebre d'aquells que, des d'Aristòtil, havien reunit, de manera diversa, els termini en llurs tractats de lògica o en les seves exposicions de les parts d'aquesta disciplina: Ciceró, Pere Hispà, Ramon Llull, Guillem d'Ockham i Rudolf Agricola, entre altres. No vaig deixar de comparar la seva lògica amb la d'alguns dels seus contemporanis, com Philip Melanchthon o Corneli Valeri, aquest darrer autor d'un manual de lògica que, per decret del

gran emperador Carles V, fou ordenat com a lectura obligatòria a les universitats dels Països Baixos.

Amb un ordre particular, la inventio ramista contenia loci, és a dir, tota una colla d'arguments que anaven des del de causa-efecte, passant pels predicables, per alguns dels predicaments, per la definició i la descripció, fins arribar als arguments inartificials o d'autoritat. En primer lloc, aquests arguments havien de permetre descobrir a la ment allò que faria possible resoldre una qüestió plantejada; i en segon, aplicar-los de manera que el judici, la segona part de la lògica, la secunda Petri, que deia Kant, pogués respondre la qüestió.

Ens preguntem: no era això el que havia pretès Ramon Llull en presentar les cent formes i llurs definicions en la seva ars, tal com llegim en l'Ars brevis, entre les quals, a més de les causes, els predicaments i els predicables, hi havia també els transcendentals, les virtuts, els elements matemàtics i les ciències, i molts dels quals foren detalladament explicats en la seva Doctrina pueril? S'oferien aquestes formes i llurs definicions perquè l'intel·lecte adquirís coneixement del que apareix en les qüestions que quotidianament ens plantejem; i, pel que podem veure, el mallorquí, en exposar-les, prescindia d'aquella divisió que, en la seva època, es donava entre determinacions lògiques i determinacions ontològiques.

Si bé Ramus s'havia burlat del terminisme, que, al llarg dels segles XV i XVI, en la Universitat de París, contemplava la lògica gairebé com una solució de passatemps, acabaria, en canvi, acceptant un dels fonaments de la gnoseologia del nominalisme ockamista: evitar els falsos problemes que neixen de la confusió entre les determinacions lògica i ontològica, i notificar que les nocions de la física i de la metafísica aristotèliques no deixaven de ser les argumentacions de la inventio. La seva objecció és que, en aquestes obres de l'Estagirita no es parla de la natura, com ho fa Virgili en les seves Geòrgiques, sinó simplement de conceptes o arguments emprats en l'ars bene disserendi. Tanmateix, aquesta reducció a determinacions lògiques no fou per tothom acceptada. En les esmentades Disputationes, Suárez defensa

l'existència de determinacions ontològiques, indicant també la distinció entre ens real i ens de raó, i reorganitzant la inventio a partir de dues consideracions sobre el primer dels ens: (a) els atributs i les seves causes, i (b) les seves divisions i classes.

Per confirmar que es trobava en una línia clarament aristotèlico-tomista sobre les categories i contrària a la Kantiana, Morandini, tenint present el que es diu en el capítol 7 del cinquè llibre de la Metafísica, sostindrà que Aristoteles clare distinguit *praedicamenta logica et praedicamenta realia*, saepe considerando eorum sensum realem. Diferenciarà, doncs, aquest venerable professor jesuïta, entre predicaments lògics i predicaments metafísics (vid. op. cit., p. 57).

Pel que acabem de veure, podem dir que la història de la filosofia ens ha demostrat que les doctrines sobre la inventio, fonamentalment, obeeixen a tres factors: (a) incorporació de conceptes pertanyents a altres conjunts o classificacions lògiques, a la nostra manera d'entendre i esquematitzar les circumstàncies en unes determinades èpoques; (b) reorganització d'aquests arguments i (c) descobriment de nous arguments. De tot això, resulta: (a) un canvi de paradigma en les ciències existents o (b) el sorgiment de noves disciplines o formes de coneixement. Només cal veure la demarcació intel·lectual de les categories en l'anàlitica transcendental de Kant; la divisió nietzschiana d'apol·lini-dionisiac, en què es fonamenten les categories de la bellesa exposades pel mexicà José Vasconcelos en la seva *Estética*; o la introducció de las categories organològiques, referides al complex orgànic, a la vida supraindividual, a la filogènesi i a la predeterminació orgànica en la part de l'ontologia de Nicolai Hartmann dedicada a la filosofia de la naturalesa.

Tant en Ockham com en Ramus, els arguments (predicables, predicaments, etc.) són considerats elements bàsics a partir dels quals es podran compondre judicis i realitzar sil·logismes que demostrin una correcta manera de pensar en el marc d'una *ars rationandi*; però hem de veure també que predicables i categories, si atenem a llur definició, són límits

per no anar més enllà del món físic i del que ens permet la raó. Escot Eriúgena les havia presentat com limitacions del creat i inapropiades per a referir-nos a l'infinit, l'absolut o el diví, és a dir, a la naturalesa no creada. Així, per la lògica que resultava de la definició de predicables i predicaments, Déu, necessàriament, havia de restar fora de qualsevol categorització. La solució de d'aquest mestre medieval irlandès fou l'establiment d'uns híper-gèneres, híper-conceptes o sentits organitzadors que determinessin l'existència de dues realitats: la de l'increat –no categoritzable- i la del creat –categoritzable-, i que es corresponien, respectivament, als sentits metafòric i propi. Així, pròpiament dit, de Déu, no se'n poden predicar pròpiament les categories, però sí metafòricament (translative): preludi de la idea d'analogia en metafísica i de la metàfora com a trop en la preceptiva literària. Això ha de comportar haver de ressituar la inventio en el terreny de la metàfora, la qual cosa ens permetria de poder arribar a copsar referències sobre la divinitat que trobem en els escrits bíblics, en la literatura intertestamentària –pensem, especialment, en el cicle d'Henoc-, en textos gnòstics i en obres místiques.

Ja en el segle XX, Edmund Husserl ens aporta també una divisió a partir de dos híper-conceptes: (a) categorial o predicamental i (b) precategoryal. Aquest fenomenòleg havia partit del fet que hi ha unes estructures i vivències comparables que s'haurien de col·locar no en l'esfera "categoryal" o "predicamental", que és la relativa als conceptes que s'expliciten en el pensar judicatiu, caracteritzat per la direcció del concepte i el desenvolupament del discurs, sinó en la "precategoryal", que és la relativa a les estructures de la experiència, amb anterioritat a la seva explicitació lògico-categoryal o predicativa en el judici, dirigida per un coneixement de tipus intuïtiu. En qualsevol religió, hi trobem elements, com és ara el de salvació o el de la gràcia, que no tenen el seu origen en la racionalitat ni s'expliquen en el marc d'una gnoseologia categoryal. En el primer tractat de la Summa logicae d'Ockham i en la inventio de Ramus, s'havia aconseguit, en llenguatge husserlià, determinar quins eren els conceptes categoryals. Hem vist com categoryals i no categoryals apareixien junts en l'Ars brevis de Llull. Philip Melanchthon, autor, com hem dit al començament, d'una lògica, ja

s'havia avançat, en certa manera, a la divisió husserliana, determinant quins havien d'ésser el loci communes propis de la teologia, com són ara, Déu, la Trinitat, la salvació, la gràcia, el pecat...; i ho havia fet preocupat sobretot perquè, en el marc d'aquesta disciplina, no s'hi filtrés algun concepte categorial. Malgrat que s'hagués de redactar amb el sentit propi de les inventio, la teologia de l'aquest insigne pare de la reforma luterana es bellugava en el terreny del no categorial.

Els he resumit aquí el que és ara un dels meus treballs en el camp de l'epistemologia: les híper-determinacions conceptuais. Del que vaig fent, crec que una explicació de l'ordre de la naturalesa o del món ha de partir d'una conceptualització conseqüent que (a) distingeixi el que és propi i categorial, d'una banda, del que és metafòric i precategorial, d'una altra; (b) atengui que el propi i el metafòric han de ser tractats com discursos d'igual valor; (c) se centri en els conceptes propis d'una disciplina determinada, però redactats amb arguments categorials; i (d) organitzi el calaix d'aquest arguments, és a dir, de la inventio, segons les circumstàncies.

Moltes gràcies